

This article examines the emergence and development of children's choral singing in Ukraine. The article emphasizes the inextricable connection of the choral art with the centuries-old history and long-standing musical traditions of Ukraine. Also article presents the facts of research of Ukrainian scientists, who explain the origins of the formation of professional choral art. Choral art of Ukraine has Byzantine origin, which later was formed in the traditions of Kiev Rus. The material shows an inseparable connection with religious cults, rituals, song creativity. The emergence of the first Christian schools, where great attention was paid to musical education. The article indicated the impact of the emergence of a five-line notation. This led to the systematization of methods of musical training, the improvement of vocal skill, which strengthened the liturgical practice of singing.

This material examines the choral culture of Ukraine in the Baroque era: the development of polyphonic singing and the connection with instrumental music. Also in the provision of materials shows the significant role the emergence of Kyiv-Mohyla Academy and Glukhiv Singing School. These were the main carriers and guides of specific features of the spirituality of the Ukrainian people. Also marked the musical and drama school of Nikolai Lysenko, which was the center of the choral life of Kiev in the XIX century. In the Soviet period, children's choral art received additional choral possibilities. Mass children's choral culture received additional development. Children's choirs began to appear in general schools, clubs, children's art houses. Also in the article the period of independent Ukraine is considered. This is the stage of the revival of the choral art on new organizational and content bases, based on centuries-old national traditions.

Keywords: Chorus, children's choir, church singing, folk singing.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2018 р.

Прийнято до друку 26.04.2018 р.

Рецензент – д. пед. наук, проф. Сбітнєва Л. М.

УДК 3.39.395

К. С. Палій

ПРО ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ „ТРАДИЦІЯ“ У КОНТЕКСТІ ЇЇ ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Сучасна парадигма патріотичного виховання вимагає суттєвого структурного перегляду та переосмислення як внаслідок останніх подій на рівні держави, так і по причині змін світоглядних орієнтацій молоді у сучасному світі, який глобалізується.

Серед теоретиків патріотичного виховання можна назвати відомих українських педагогів та суспільних діячів Г. Ващенко, Б. Грінченка, М. Грушевського, М. Драгоманова, І. Огієнка, В. Сухомлинського, К. Ушинського. Однак, вони наголошували на необхідності формування любові до своєї землі, мови та культури, проте способи, якими ця любов має формуватися, постійно втрачають свою актуальність.

Для даного контексту ми виділимо два головні конструкти: традиція та патріотичне виховання, хоча у якості супутніх термінів позначимо також глобалізацію та національну ідентичність.

Метою статті є вказати на ефективність використання трансформованих традиційних практик для забезпечення адекватного сприйняття молоддю своєї національної ідентичності.

Патріотизм як ідея вимагає значного підготовування для подальшої задіяності у культурному дискурсі загалом. Саме тут у пригоді стає переосмислення матеріалу традицій у якості «нитки Аріадни» для подальшої ідентифікації себе з власною національною спільнотою. Політична та економічна області наразі не виступають тими агентами формування патріотичних відчуттів, які можуть мати бодай якийсь вплив. Саме тому лишається використовувати потенціал культурних феноменів.

По-перше, ми маємо справу з реструктуризацією та трансформацією загальноприйнятих моральних цінностей минулого століття.

Питомі християнські цінності поступово капітулюють поряд з цінностями загальнолюдського характеру, серед яких не тільки гуманізм, який не суперечить християнській доктрині, але й певні свободи, які нею заперечуються. Традиційний педагогічний та етичний конструкт поваги до старших та колективної праці змінюється індивідуалістичними та егоїстичними прагненнями. Такі моральні чесноти, як обмеження своїх потреб та помірність у стосунках програють концепції самоствердження та особистісного пошуку.

Стосовно ж любові та інтересу до вітчизняної культури слід сказати окремо: ті засоби, якими раніше така любов та інтерес прививалися, нині не працюють або ж працюють на невеликий відсоток від свого потенціалу. Релігія та духовність, до якої часто звертаються при намаганні сформувати та розвинути почуття «національного духу» чи інакшої співпричетності до національного буття, для людини сучасної не є достатніми умовами, щоб цю співпричетність відчувати.

Навіть такий непорушний конструкт як патріотизм змінюється та вимагає нового прочитання. І ми говоримо у контексті даної статті перш за все про індивідуальний вимір патріотизму, який, по можливості, складатиме і загальний при сприятливому здійсненні.

Патріотизм у найширшому значенні як любов до своєї землі

зараз трансформується у необхідність хоча б прийняття її та згоди конструювати своє буття на ній. На наш погляд недалекоглядно вважати незмінним поняття патріотизму: це поняття соціально конструюється у різних соціальних групах по-різному. Спільної історії та історичної пам'яті ніколи недостатньо для формування повноцінного чуття любові до своєї країни або хоча б банального belongingto, а зараз особливо недостатньо. Відкритий світ став одночасно символом відкритих можливостей та свідченням складних часів України. Ніяка історична пам'ять не допоможе наново сконструювати почуття необхідності бути по хайдегерівськи тут-і-зараз.

Зрештою, вираз «Без верби і калини нема України», яким так люблять послуговуватися і нині, також не виглядає спроможним: Україна для нас що завгодно і аж ніяк не калина і не верба. Ми ні в якому разі не хочемо виявити зневагу до поезики та метафорики української ідеологічної літератури, проте варто розуміти, що сліпе покладання на її ефективність довело її ж неспроможність у формуванні патріотичних почуттів.

Ми не беремося засуджувати вказані словесні конструкції хоча б з тієї причини, що при майже столітній радянській диктатурі взагалі складно було продукувати щось інакше особливо на офіційному рівні. Але часи змінилися і необхідна зміна парадигми. Д. Оруелл у своїй статті 1946 року «Політика та англійська мова» розмірковує про такі самі конструкти, які «не мова спотворює думку, а думка мову» – і тут можна взяти дану цитату лише як наближену по змісту до того, про що ми говоримо – але ж чи не вкорінилася у свідомості сучасників українська мова як така, що повсюдно складається зі штапованих зворотів та цитат? [3]. Чи можна вважати такий підхід «традиційним» для радянського освітньо-просвітницького поля, від якого потрібно найшвидше відходити, щоб остаточно не знецінити все українське для сучасної молоді?

Зазначимо, що у даному випадку ми звертаємося не стільки до загальної педагогічної традиції виховання з використанням традиційних культурних практик, скільки до прочитання традиції у цих практиках у теоретичному сенсі.

Архаїчна, незмінна традиція тут виходить на новий рівень сприйняття, хоча б при умові її розуміння у марксистській теорії Гобсбаума. Використання елемента традиційності для проведення різних заходів – практика не нова. Але варто розмежовувати традиційність мертву та традиційність живу, ту яка буде викликати позитивні відчуття та ту, що набридає та відторгається.

Зрештою, сучасне розуміння традиції можна побудувати на основі «первинного конструкту» - того набору умов, при яких та чи інша культурна практика може вважатися традиційною, тобто такою, яка

характерна саме для нашої території та зрозуміла носіям української культури. Також конструктор традицій у такому контексті можна розділити на дві групи: перша – з базовими початковими умовами у вигляді прив'язки до святкового циклу, ремесла, звичаєвості та мови; друга – з використанням поверхневих засобів на кшталт літературних творів, особистостей, які відігравали важливу роль для культури та історичної пам'яті.

Отже з вищевказаного видно, що сучасна традиційна практика, адаптована для виховання молоді, має демонструвати наступні властивості:

- говорити зрозумілою мовою;
- мати конкретне інструментальне пояснення для застосування;
- використовувати сучасні та актуальні виражальні засоби;
- апелювати до цінностей того покоління, з яким проводиться

практика.

Такі прості фактори насправді вимагають ретельної роботи для їх підбору та конструювання: аналізу не тільки фольклорного чи культурологічного, але й антропологічного, феноменологічного та психологічного.

На думку Е. Гобсбаума, традиція лише тоді набуває легітимності, коли її виконання не пов'язане з прагматичними елементами. Але сучасний світ прагматичний, і навіть площини містично-духовного штибу теж перейшли у прагматичний контекст, яким необхідно користуватися. Гобсбаум говорить про винайдені традиції та розмірковує, як саме вони відповідають викликам сучасності. На його думку, нові традиції є свідченням результату неспроможності застосувати чи адаптувати старі [1, с. 17]. Чи не з такою ж самою ситуацією ми маємо справу зараз?

Але старі традиції не працюють, а нові – ще не вкорінилися та мають сумнівну легітимацію. Різниця між старими і новими практиками полягає у тому, що перші були обов'язковими і специфічними, другі – невизначеними і туманними щодо природи цінностей, прав і обов'язків членів групи, які вони прищеплювали [1, с. 24]. Нові традиції заповнили лише малу частину простору, звільненого занепадом старих традицій і звичаїв у світському житті... минуле стає все менш важливим як модель чи прецедент для більшості форм людської поведінки [1, с. 25]. Проте такого не можна сказати про публічну сферу.

Справді, більшість із нагод, коли люди стають свідомі свого громадянства, по суті, залишаються пов'язаними з символами й напівритуальними практиками (наприклад, виборами), більшість із яких нові й переважно винайдені: прапори, символіка, церемонії і музика [1, с. 25-26]. Зміна традицій часто є значно більш промовистим свідченням змін у суспільствах, ніж історичні дані. Також традиції часто кидають світло на ставлення людей до власного минулого «адже всі винайдені

традиції, наскільки це можливо, використовують історію як легітимізатора дій і основу групової єдності» [1, с. 26]. Також Гобсбаум звертає увагу на важливість історіографії: «...адже історія, яка стала частиною корпусу знань або ідеологією нації, держави чи руху, - це не те, що насправді збереглося в народній пам'яті, а те, що відібрали, записали, зобразили, популяризували й інституціоналізували ті, у чій обов'язки це входить» [1, с. 27].

Специфічна риса «вигаданих традицій» – вони пов'язані «з порівняно недавнім історичним новоутворенням – «нацією» та супутніми явищами: націоналізмом, національною державою, національною символікою, національними історіями і рештою» [1, с. 27]. Навіть у найбільш споконвічному та беззаперечному є «сконструйовані» складники. Традиція виступає засобом формування та спрямування соціальної / політичної / культурної діяльності з метою вкорінення людей у певній реальності та легітимізації цього вкорінення.

Будь-які традиційні символи – це певний інструментарій, завдяки якому проголошується своя відповідність певній спільноті. При цьому використання таких символів можна цілком розбавити сконструйованими та вигаданими практиками, які будуть сприйматися більш актуальними та менш заідеологізованими.

Також варто вказати на принципову цінність свободи вибору серед сучасної молоді навіть у таких незручних питаннях, як національна ідентичність та виконання традиційних практик, які цю ідентичність підтверджують. При цьому часто немає неприйняття України але є неприйняття традиційних практик, які чомусь завжди «невчасні» для своїх виконавців. Концерти, урочистості чи локальні заходи не виступають тим чинником, який пробуджує національні почуття. Натомість чудово дають раду у цьому питанні футбольні матчі, концерти відомих виконавців, а також невеликі індивідуальні чи командні перемоги.

Саме реформування розуміння тих ситуацій, у яких людина відчуватиме свою причетність до національного культурного поля і відкриє шлях до реформування традиційності як системи запровадження цієї самої співпричетності.

Література

1. Гобсбаум Е. Винайдення традиції / За ред. Е. Гобсбаума та Т. Рейнджера; [Пер. з англ. М. Климчука]. – 2-ге вид., випр. – К.: Ніка-Центр, 2010. – 448с. **2. Капська А. Й.** Виховання громадянина-патріота / А. Й. Капська // Соціалізація особистості: зб. наук. ст. / НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К., 1998. – С. 4–2. **3. Оруелл Д.** Політика й англійська мова [Електронний ресурс] / Джордж Оруелл // Незалежний культурологічний часопис Ї. – 1946. – Режим доступу до ресурсу:

http://www.ji-magazine.lviv.ua/anons2012/polityka_i_angl_mova.htm 4.
Янів В. Нариси до історії української етнопсихології / В. Янів; Упор. М. Шафовал. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К.: Знання, 2006. – 341 с.

Палій К. С. Про зміст категорії „традиція” у контексті її потенціалу для патріотичного виховання.

У статті говориться про необхідність парадигмальних змін у концепції патріотичного виховання. Постійне та консервативне утвердження виховного потенціалу історичної та фольклорної складових традиції поступово втрачає здатність впливати на формування національної свідомості чи розуміння власної ідентичності. Використання традиційних елементів, які вже втратили свою історичну привабливість та значущість, суттєво знижує рівень ефективності патріотичного виховання та часто призводить до протилежних результатів.

Відповідно, пропонується використовувати матеріал традицій у переосмисленому варіанті, сприймаючи їх як сконструйований, вигаданий феномен, який можна і потрібно трансформувати згідно з тими завданнями, які стоять перед викладачами. Сам концепт вигаданої традиції взятий у Е. Гобсбаума: його пропонується розвинути за умови збереження первинних складових, які апріорі атрибуують традицію як національну. Трансформації пропонується здійснювати у ключі наведених змін у системах цінностей.

Ключові слова: традиція, культура, патріотизм.

Палій Е. С. О содержании категории „традиция” в контексте ее потенциала для патриотического воспитания.

В статье говорится о необходимости парадигмальных изменений в концепции патриотического воспитания. Постоянное и консервативное утверждения воспитательного потенциала исторической и фольклорной составляющих традиции постепенно теряет способность влиять на формирование национального сознания или понимания собственной идентичности. Использование традиционных элементов, которые уже потеряли свою историческую привлекательность и значимость, существенно снижает уровень эффективности патриотического воспитания и часто приводит к противоположным результатам.

Соответственно, предлагается использовать материал традиций в переосмысленном варианте, воспринимая их как сконструированный, придуманный феномен, который можно и нужно трансформировать согласно с теми задачами, которые стоят перед преподавателями. Сам концепт изобретенной традиции взят у Э. Гобсбаума: его предлагается развить при условии сохранения первичных составляющих, которые

априори являються атрибутами традиції як національної.

Ключевые слова: традиция, культура, патриотизм.

Paliy K. S. About content of category tradition in the context of its potential for patriotic education.

The article refers to the need paradigmatic change in the concept of patriotic education. The constant and conservative affirmation of the educational potential of the historical and folklore constituents of tradition gradually loses the ability to influence the formation of a national consciousness or understanding of its own identity. Using traditional elements that have already lost their historical attractiveness and significance reduces the level of patriotic upbringing and often leads to opposite results. Accordingly, it is proposed to use the material of traditions in a redefined version, perceiving them as a constructed, fictional phenomenon that can and must be transformed in accordance with the tasks faced by teachers.

The conception of the intentional tradition itself is taken by E. Gobsbaum: it is proposed to develop it if the primary components are preserved, which a priori attribute the tradition as a national one. Transformation is proposed to carry out the key to these changes in value systems. Modern traditional practice, adapted for the upbringing of youth, should demonstrate the following properties: to speak in a clear language; have a specific instrumental explanation for use; to use contemporary and actual expressive means; appeal to the values of the generation with which the practice is conducted. Such simple factors actually require careful work for their selection and design: an analysis of not only folklore or culturological, but also anthropological, phenomenological and psychological.

Key words: tradition, culture, patriotism.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2018 р.

Прийнято до друку 26.04.2018 р.

Рецензент – к. філос. н., доц. Шелупахіна Т. В.

УДК 793.31(477.53)Н.Уварова

Л. М. Сокіл

**ТВОРЧИСТЬ НІНИ УВАРОВОЇ
У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНО-
СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ ПОЛТАВЩИНИ**

Фольклор, і зокрема народні танці Полтавщини, народжувались у процесі історично-суспільного розвитку регіону. Вони стали продуктом